

Disinformaation muuttuvat muodot mediayhteiskunnassa

Työryhmän vetäjät

Minttu Tikka, Aalto-yliopisto/ Helsingin yliopisto

Henna Paakki, Aalto-yliopisto

Salla-Maaria Laaksonen, Helsingin yliopisto

Työryhmä kokoontuu tilassa **C6**

pe 12.4. klo 14.45–16.15

Tuomas Heikkilä: *Disinformaatio kuvitteellisena ongelmana? Kriittinen katsaus ongelmanmäärittelyihin harhaanjohtavan viestinnän tutkimuksessa*

Matti Pohjonen: *Political Disinformation and Content Moderation "Folklore" in the Global South*

Ilari Kellokoski: *Antagonistinen eetos tosipohjaisessa audiovisuaalisessa suostuttelussa*

pe 12.4. klo 16.30–18.00

Satu Lipponen: *Journalismi, kehykset ja vaikuttaminen esimerkkejä disinformaation narratiiveista terveystieteissä*

Minttu Tikka & Henna Paakki: *Suomalaisen uutismediakentän käsitykset disinformaatiosta*

Henna Paakki, Minttu Tikka, Sophie Truong: *Millaiset työkalut voisivat auttaa suomalaista uutismediaa tunnistamaan disinformaatiota?*

Reeta Pöyhtäri, Paula Haara, Aleksi Knuutila, Heidi Kosonen, Kaarina Nikunen, Tuija Saresma: *Vihapuhe-käsitteen merkitykset osana totuuskamppailua sosiaalisen median keskusteluissa*

la 13.4. klo 9.00–10.30

Nuppu Pelevina: *Meikkivinkkejä ja salaliittoja - informaatiovaikuttaminen somevaikuttajakulttuurin katvealueella*

Niko Pyrhönen & Kaisa Tiusanen: *Vakaumukselliset vaihtoehtojattelijat ja radikaalit skeptikot disinformaation levittäjinä?*

Tanja Sihvonen & Kristine Ask: *Fake it till you make it*

Työryhmäabstraktit

Tuomas Heikkilä, Helsingin yliopisto

Disinformaatio kuvitteellisena ongelmana? Kriittinen katsaus ongelmanmäärittelyihin harhaanjohtavan viestinnän tutkimuksessa

Sosiaalisessa mediassa leviävän disinformaation ”konkreettiset ja mitattavat vahingot yksilöille ja yhteiskunnille” (Bowers ja Zittrain, 2020, s. 2) ovat herättäneet suurta huolta journalistien (Carlson 2020), päätöksentekijöiden (Euroopan komissio 2021) ja kansalaisten parissa (Knuutila ym. 2022). Samoin mis- ja disinformaation kehittyvä tutkimuskenttä (Camargo ja Simon 2022) lähestyy harhaanjohtavaa viestintää usein korostetun normatiivisesta ja ratkaisukeskeisestä näkökulmasta. Valetiedon tutkijoina pyrimme harvemmin ymmärtämään ilmiötä kuten trollaus ja salaliittoteriat monitahoisina sosiaalisina käytäntöinä (de Seta 2018; Gagliardone ym. 2021) ja tätä useammin luonnehtimaan ja lievittämään niitä ”episteemisinä ongelmina” (vrt. Bimber ja Gil de Zúñiga 2020), joiden uskotaan uhkaavan yhteiskuntien vakautta ja yksilöiden hyvinvointia.

Viime vuosina disinformaation määrittely vakavaksi ja laajaksi yhteiskunnalliseksi ongelmaksi on kuitenkin herättänyt kasvavaa arvostelua (esim. Simon ja Camargo 2021; Jungherr ja Schroeder 2021; Altay ym. 2023). Yhä useammat tutkijat ovat peräänkuuluttaneet kriittistä keskustelua siitä, missä määrin harhaanjohtavan tiedon tutkimus rakentuu harhaanjohtaville oletuksille. Onko tutkimuskenttä innostunut tutkimaan muiden määrittelemiä ongelmia, uusintamaan sensaatiomaisia uhkakuvia, sekä toistelemaan iskusanoja ”totuudenjälkeisyydestä” ”infodemiaan” paneutumatta tutkiemansa ilmiöiden mekanismeihin tai juurisyihin? Vahvimmissa kannanotoissa episteemiset ongelmat on nähty yksikantaan moraalipaniikkeina, joiden todellisista vaaroista on heikkoa näyttöä, mutta jotka yhtä kaikki ohjaavat julkista keskustelua ja tiederahoitusta tavalla, joka ei ole omiaan edistämään mis- ja disinformaatiokentän kehitystä ja monipuolistumista.

Kysyn, millaista kritiikkiä tutkimuskirjallisuudessa on esitetty episteemisten ongelmien luonteesta, laajuudesta ja vakavuudesta. Katsaukseni perustuu toistaiseksi 17 kansainväliseen tutkimusartikkeliin vuosilta 2017–2023. Työn teoreettisena viitekehyksenä on konstruktivistinen näkökulma yhteiskunnallisten ongelmien sosiologiaan (Best 2013), jossa laajoja ihmisjoukkoja koskettavien ongelmien nähdään rakentuvan objektiivisten kriteerien sijaan eri yhteiskuntaryhmien esittämien väitteiden ja määritelmien varaan. Kriittisen katauksen perusteella mis- ja disinformaation ongelmanmäärittelyjä vaivaa neljä piirrettä: liioittelu, kuvannollisuus, houkuttelevuus ja strategisuus. Yhdessä nämä ominaispiirteet luonnehtivat ilmiötä, jota kutsun kuvitteelliseksi ongelmaksi. Tulosten pohdinnan yhteydessä esitän typologian, joka yhdistää ongelmanmäärittelyjen kuvitteelliset ja reaaliset aspektit yhdeksi kompleksisen ongelman käsitteeksi.

Lähteet

Altay, S., Berriche, M., & Acerbi, A. (2023). Misinformation on Misinformation: Conceptual and Methodological Challenges. *Social Media + Society*, 9(1), 20563051221150412. <https://doi.org/10.1177/20563051221150412>

Best, J. (2013). Constructionist Social Problems Theory. *Annals of the International Communication Association*, 36(1), 237–269. <https://doi.org/10.1080/23808985.2013.11679134>

Bimber, B., & Gil de Zúñiga, H. (2020). The unedited public sphere. *New Media & Society*, 22(4), 700–715. <https://doi.org/10.1177/1461444819893980>

Bowers, J., & Zittrain, J. (2020). Answering impossible questions: Content governance in an age of disinformation. *Harvard Kennedy School Misinformation Review*, 1(1). <https://doi.org/10.37016/mr-2020-005>

Camargo, C. Q., & Simon, F. M. (2022). Mis- and disinformation studies are too big to fail: Six suggestions for the field's future. *Harvard Kennedy School Misinformation Review*.
<https://doi.org/10.37016/mr-2020-106>

Carlson, M. (2020). Fake news as an informational moral panic: The symbolic deviancy of social media during the 2016 US presidential election. *Information, Communication & Society*, 23(3), 374–388. <https://doi.org/10.1080/1369118X.2018.1505934>

de Seta, G. (2018). Trolling, and Other Problematic Social Media Practices. Teoksessa Jean Burgess, Alice Marwick, & Thomas Poell (Toim.), *The SAGE Handbook of Social Media*. SAGE Publications Ltd.

Euroopan komissio. (2021). Code of Practice on Disinformation | Shaping Europe's digital future. <https://digital-strategy.ec.europa.eu/en/policies/code-practice-disinformation>

Gagliardone, I., Diepeveen, S., Findlay, K., Olaniran, S., Pohjonen, M., & Tallam, E. (2021). Demystifying the COVID-19 Infodemic: Conspiracies, Context, and the Agency of Users. *Social Media + Society*, 7(3), 20563051211044233. <https://doi.org/10.1177/20563051211044233>

Jungherr, A., & Schroeder, R. (2021). Disinformation and the Structural Transformations of the Public Arena: Addressing the Actual Challenges to Democracy. *Social Media + Society*, 7(1), 2056305121988928. <https://doi.org/10.1177/2056305121988928>

Knuutila, A., Neudert, L.-M., & Howard, P. N. (2022). Who is afraid of fake news? Modeling risk perceptions of misinformation in 142 countries. *Harvard Kennedy School Misinformation Review*.
<https://doi.org/10.37016/mr-2020-97>

Simon, F. M., & Camargo, C. Q. (2021). Autopsy of a metaphor: The origins, use and blind spots of the 'infodemic'. *New Media & Society*, 14614448211031908.
<https://doi.org/10.1177/14614448211031908>

Ilari Kellokoski, Tampereen yliopisto

Antagonistinen eetos tosipohjaisessa audiovisuaalisessa suostuttelussa

Esitykseni tavoitteena on herättää keskustelua yhtäältä samastuttavuuden ja toisaalta antagonismin merkityksistä suostuttelevassa poliittisessä kommunikaatiossa. Analysoin erityisesti tapoja, joilla antagonismia rakennetaan audiovisuaalisesti aineistossani. Kyseessä on väitöskirjaani liittyvä keskeneräinen työ ja tarkoituksena on esitellä tulevan tutkimusartikkelin tematiikkaa. Väitöskirjassani tutkin minkälaisia suostuttelukeinoja uusi amerikkalainen poliittinen dokumenttielokuva käyttää. Aineistonani toimivat Michael Mooren dokumentit, jotka ovat olleet synnyttämässä uutta poliittisen dokumenttielokuvan aaltoa 2000-luvun alkuvuosina.

Esityksessäni otan huomioon moraalien emotionaalisen puolen, ja pyrin havainnollistamaan, miten moraalisia tuntemuksia käytetään luodessa audiovisuaalisia representaatioita antagonismista ja toisaalta samastuttavuudesta. Erityisesti tarkastelen Jonathan Haidtin määrittelemiä muita tuomitsevia (other-condemning) ja muita ylistäviä (other-praising) moraalituntemuksia. Omien arvojen vastakkaisen ideologian edustajien naurunalaiseksi tai moraalisesti alempiarvoiseksi tekeminen yhdistää Mooren tuotannon sekä vasemmistolaiseen vastapropagandan perinteeseen että oikeistopopulistiseen retoriikkaan. Mooren tyylinen avoimen poliittinen dokumenttielokuva hämärtää dokumentarismia ja propagandan tai informaation ja disinformaation rajoja, etenkin Jacques Ellulin rationaalisen propagandan käsitteen kautta, jossa konteksti "valehtelee" ei niinkään sen sisältämät faktat.

Pyrin esityksessäni katsomaan antagonismin roolia audiovisuaalisessa poliittisessä kuvastossa eri aikakausilta sekä vasemmistolaisessa että oikeistopopulistisessa kontekstissa. Peilaan Michael Mooren vasemmistolaisista dokumentarismista sekä aiempaan vasemmistolaiseen dokumenttiperinteeseen että tämän ajan oikeistopopulistisiin somevideoideoihin. Mikä eri

aikakausien ja poliittisten leirien tuottamia antagonistisia representaatioita yhdistää ja toisaalta erottaa? Tarkoituksena on luoda pohjaa tulevalle tutkimukselle, joka analysoi oikeistopopulismin ja vasemmistolaisen dokumenttiperinteen välillä löytyviä läpileikkaavia teemoja.

Satu Lipponen, Vapaa tiedetoimittaja

Journalismi, kehykset ja vaikuttaminen - esimerkkejä disinformaation narratiiveista terveystieteissä

Viestintä on tärkeä osa vaikuttamistyötä. Viestinnän muotoilu sisältää kehykset, jotka tukevat vaikuttamisen tavoitteita. Terveystieteissä disinformaatiolla on usein kaupallinen motiivi (*commercial determinants of health*).

Journalismi on haavoittuvainen disinformaation narratiiveille. Tästä tunnetuin esimerkki historiallisesti on tupakka. Tyypillistä on tiedon valikoiva tai valheellinen käyttö ja kehystäminen omien tavoitteiden mukaiseksi. Näin muodostuvat narratiivit, joita hyödynnetään viestinnässä.

Millaisia kehyksiä käytetään parhaillaan tupakka- ja alkoholipolitiikassa sekä lääkekeskustelussa? Millaisia ovat käytetyt disinformaation narratiivit? Miten ne toistuvat toimittajien ja poliitikkojen mielipiteissä? Mitä kanavia viestittäessä käytetään?

Tupakkapolitiikassa käydään läpi viestinnän teemojen muutoksia savukemarkkinoinnista uusien tuotteiden markkinointiin sekä vaikuttamisen eroja ja yhtäläisyyksiä. Varsinkin nuorten tupakka- ja muiden nikotiinituotteiden tuotteiden käyttö on muutoksessa. Alkohol- ja lääkepolitiikassa vallitsevana tarkastelussa on Suomeen räätälöity viestintä.

Henna Paakki, Aalto-yliopisto; **Minttu Tikka**, Aalto-yliopisto/ Helsingin yliopisto & **Sophie Truong**, Aalto-yliopisto

Millaiset työkalut voisivat auttaa suomalaista uutismediaa tunnistamaan disinformaatiota?

Hybridiä mediatilaa hyödynnetään yhä enenevässä määrin disinformaation tuottamiseen ja levittämiseen (Buchanan ym., 2022). Näiden kampanjoiden tarkoituksena on vaikuttaa julkiseen mielipiteeseen ja toimintaan muun muassa hämmäntämällä, luomalla käsityksiä merkittävistä yhteiskunnallisista ja globaaleista ilmiöistä, jakamalla ihmisryhmiä eri leireihin (Bennett ja Livingston, 2018), ja tuottamalla epäluuloa ja epäluottamusta viranomaisia ja mediaa kohtaan (Akhtar ja Morrison, 2019; Marwick ja Lewis, 2017). Journalistisen median luotettua asemaa hyväksikäytetään tarkoituksissa levittää disinformaatiota sekä median että sosiaalisen median kanaviin, joko syöttämällä väärää tietoa medioiden omiin julkaisuihin (Tsifti ym., 2020) tai tekeytymällä luotetuiksi medioiksi esimerkiksi valesivustojen kuten Disinformedian avulla (Allcott ja Gentzkow, 2017). Erityisesti sotaan liittyy keskenään konfliktissa olevia narratiiveja ja informaatiovaikuttamista, esimerkiksi Ukrainan ja Gazan sotien aikana journalististen medioiden sisällöiltä näyttäviä uutisia on laajasti levitetty sosiaalisessa mediassa. Tämän takia journalistisella medialla on keskeinen rooli disinformaation ehkäisyssä ja medialuottamuksen ylläpitämisessä.

Tällä hetkellä käynnissä oleva tutkimuksemme keskittyy tarkastelemaan, miten automaatiota hyödyntäviä työkaluja voisi tuoda osaksi journalistien työtä, ja millaiset työkalut voivat auttaa tehokkaammin tunnistamaan väärää tai epävarmaa tietoa, erityisesti mahdollista disinformaatiota, johon liittyy vaikuttamista tai manipulaatiota sosiaalisessa mediassa. Vaikka tarjolla on laajalti työkaluja valheellisen tiedon tunnistamiseen, harvat journalistit käyttävät niitä. Siksi on tärkeää kehittää disinformaation tunnistamiseen tähtääviä prosesseja, jotka voidaan integroida suoraan journalistiseen työnkulkuun. Esittelemme, miten yleisiä julkaisun jälkeiset uutisten muokkaustarpeet ovat keräämässämme YLE:n Gazan sotaa käsittelevässä uutisartikkeliaineistossa, ja miten ChatGPT:n avulla on mahdollista jaotella korjattuja artikkeleita ryhmiin muokkausten syiden perusteella. Evaluoimme kriittisesti tätä monivaiheista prosessia:

kielimallin tarkkuutta, rajoitteita ja mahdollisia hyötyjä sekä aineiston rakennuksessa että journalistisessa työssä. Lopuksi kuvaamme, miten aiomme vertailla merkittäviä sisältöön liittyviä uutismuokkauksia ja kyseisten artikkeleiden versiohistoriaa. Analyysin perusteella aiomme eritellä, millaisiin tapauksiin usein liittyy tiedon epävarmuutta. Yhdistettynä sosiaalisen median analyysiin, nämä havainnot voivat auttaa väärän tiedon tai mahdollisen disinformaation (automaattisessa) tunnistamisessa ennen sen pääsyä uutisiin.

Nuppu Pelevina, Helsingin yliopisto

Meikkivinkkejä ja salaliittoja – informaatiovaikuttaminen somevaikuttajakulttuurin katvealueella

Demokraattisien yhteiskunnan tukipilareita pyritään horjuttamaan monenlaisella haitallisella informaatiovaikuttamisella. Sosiaalisen median disinformaation ja vaikuttamisoperaatioiden tutkimuksissa on keskitytty erityisesti tunnettuihin propagandatoimijoihin ja valtaviiran journalismia haastaviin vastamedioihin ja toisaalta digitaaliseen propagandaan, botteihin, trolleihin ja automatisoituun massaviestintään. Viimeistään covid-19 pandemian ja Venäjän hyökkäyssodan yhteydessä havahduttiin myös sosiaalisen median kaupallisten lifestyle-vaikuttajien levittämään disinformaation.

Sosiaalisen median vaikuttajia, suosittuja sisällöntuottajia, joilla on eri alustoilla sitoutunut seuraajajoukko ja mahdollisesti vaikutusvaltaa seuraajiinsa (Freberg ym. 2017) on tutkittu paitsi kaupallisissa yhteyksissä ostopäätöksiin ja brändikokemukseen vaikuttamisen näkökulmasta viime aikoina myös yhteiskunnallisen ja poliittisen viestinnän ja vaikuttamisen näkökulmasta (Suuronen ym. 2022; Riedl ym. 2021, Riedl ym. 2023). Kaupallisista yhteyksistä tutut samastuttavuuden tuntuun perustuvan suostuttelun tekniikat voidaan valjastaa myös poliittisen propagandan levittämiseen ja informaatiovaikuttamiseen (Lewis, 2017; Laaksonen ym. 2020), mutta tutkimusta lifestyle-vaikuttajista propagandatoimijoina on vielä niukalti (Leidig, 2023; Pelevina, 2023). Vaikuttajat sulauttavat poliittisia viestejä elämäntapasisällön sekaan ja tuovat politiikan, myös radikaalit näkökulmat, yleisölle helposti lähestyttävässä muodossa. Vaikuttajat hyödyntävät tunnettujen länsimaisten valtaviiran alustojen ominaisuuksia, konventioita ja monetisointimahdollisuuksia.

Tässä esitelmässä tarkastelen sosiaalisen median vaikuttajakulttuurin katvealueita ja vaikuttajien roolia informaatiovaikuttamisen ja propagandan näkökulmasta. Väitöskirjatyöni asemoituu somevaikuttajien politisoitumista tarkastelevan tutkimusperinteen, poliittisen viestinnän ja kansainvälisen politiikan tutkimuksen perinteisiin. Tähän väitöskirjatutkimukseen pohjautuvassa esitelmässä tarkastelen, millä tavoin vaikuttajat osallistuvat propagandan levittämiseen erityisesti visuaalisilla ja audiovisuaalisilla, vaikuttajien suosimilla alustoilla kuten Instagramissa ja YouTubessa ja pohdin informaatiovaikuttamisen tutkimukseen ja todentamiseen liittyviä haasteita häviävän sisällön ja sulkeutuvien rajapintojen aikakaudella.

Matti Pohjonen, Helsingin yliopisto

Political Disinformation and Content Moderation “Folklore” in the Global South

Political disinformation usually intensifies during pivotal events like elections, when heightened social tensions underscore the need for timely and reliable information. Historically, one solution has been more effective content moderation, either through removal of content, reduction of its visibility or flagging its risks to users. Yet despite improvements in the transparency of content moderation policies globally, the process of how this happens, however, often remains misunderstood. Moreover, the mechanisms through which this happens, in turn, generates heated debate among social media users about what informs social media companies policies and how these could be circumvented. As crucially, even if such vernacular understandings of content/visibility moderation are often based on unfounded rumours, these beliefs can

nonetheless pose a substantial risk to the perceived impartiality of social media platforms, particularly during critical events like elections. Drawing on the theory of extreme speech (Pohjonen and Udupa 2017), the paper argues that such user perspectives and beliefs to content moderation policies form a new kind of “algorithmic folklore” that increasingly informs how the legitimacy of political information and disinformation shared on social media is perceived. Algorithmic folklore is broadly defined as the “beliefs and narratives about moderation algorithms that are passed on informally and can exist in tension with official accounts (Savolainen 2022: 1092).” These beliefs, in turn, can have an oversized role during critical events such as elections when the need for timely and impartial information is elevated – that is, how users perceive the role of social media platforms as impartial mediators of political information significantly influence how the legitimacy of democratic processes are understood more broadly. Through examples from Kenya, Ethiopia and India, the paper proposes three preliminary meta-narratives of content moderation folklore to help better understand the role of AI-generated disinformation globally.

Niko Pyrhönen, Helsingin yliopisto & **Kaisa Tiusanen**, Helsingin yliopisto

Vakaumukselliset vaihtoehtojattelijat ja radikaalit skeptikot disinformaation levittäjinä?

Julkisessa keskustelussa disinformaatiota käsitellään usein pahantahtoisten toimijoiden tai ulkovaltojen agenttien kautta, jotka tarkoituksellisesti kylvävät yhteiskunnallista eripuraa ja nakertavat luottamusta perinteisiä tiedontuottaja-auktoreitteja kohtaan. Disinformaation alkulähteillä ja jalostamisprosessissa on kuitenkin mukana merkittävä määrä vakaumuksellisia toimijoita, jotka eivät välttämättä tunnista jakamiaan sisältöjä disinformaatioksi ja jopa pitävät usein itseään jakamiensa tarinoiden ja kertomusten alkuperäisinä lähteinä. Vaikka disinformaation ja stigmatisoidun tiedon tuottamista onkin perusteltua käsitellä myös yhteiskunnallisena ongelmana, tätä lähestymistapaa on kuitenkin syytä täydentää arvioimalla inhimillisen toiminnan ja tiedonvälityksen ruohonjuuritason dynamiikkaa.

Tutkimuksessamme tarkastelemme salaliitto- ja vaihtoehtouskomuskulttuuria laajan ja ainutlaatuisen, vuosina 2023 ja 2024 kerätyn vaikuttajahaastatteluaineiston (n=~35) pohjalta. Induktiivisen lähiluvun ja haastattelutranskriptien annotoinnin (Atlas.ti) avulla olemme muodostaneet kokonaiskuvan vaihtoehtotietoskenessä tunnetuksi tulleiden influenssereiden toiminnan kannustimista ja perusteluista. Puolistrukturoidut haastattelut ovat pituudeltaan 90–120 minuuttia, ja kutsuvat haastateltavia toimintansa reflektointiin tavalla, jota verkosta kerättävä aineisto ei pääsääntöisesti voi tavoittaa.

Esityksessämme käymme ensin lyhyesti läpi koko aineiston annotoinnin tuloksia. Tämän jälkeen nostamme tarkastelun keskiöön haastateltavien näkemyksiä, jotka koskevat erityisesti tiedon luotettavuuden arviointia, vaikuttamistoiminnan tavoitteita, sekä ajatuksia integriteetistä ja stigmasta. Tämän sisällön analyysin pohjalta pyrimme jäsentämään empiirisesti mis- ja disinformaatio toiminnan rajapintaa, sekä arvioimaan, kuinka suoraan verkosta kerättäviin disinformaatio sisältöihin nojaavan tutkimuksen piirtämää kuvaa voidaan tarkentaa puolistrukturoiduin haastattelumenetelmin.

Reeta Pöyhtäri, Tampereen yliopisto; **Paula Haara**, Tampereen yliopisto; **Aleksi Knuutila**, Helsingin yliopisto; **Heidi Kosonen**, Jyväskylän yliopisto, **Kaarina Nikunen**, Tampereen yliopisto; **Tuija Saresma**, Jyväskylän yliopisto

Vihapuhe-käsitteen merkitykset osana totuuskamppailua sosiaalisen median keskusteluissa

Tarkastelemme esitelmässämme sitä, miten vihapuheelle annettuja merkityksiä kierrätetään ja haastetaan suomalaisilla sosiaalisen median alustoilla. Tutkimuksessa on viime vuosina kirjoitettu vihapuheen käsitteestä runsaasti analyttisiä artikkeleita, kun taas käsitteen ympärillä käytävää politisoitunutta ja tunnepitoista kansalaiskeskustelua on tutkittu vain vähän.

Tarkastelemassamme aineistossa keskustelu vihapuheesta näyttäytyy niin kutsuttuun totuuden jälkeiseen aikaan kytkeytyvänä merkityskamppailuna, jossa politisoituneesta vihapuheen käsitteestä (Brown 2017) on tullut yksi totuuskamppailun kohde. Kampppailua käydään siitä, kuka vihapuheen käsitteen “omistaa”, kuka sitä saa määritellä, kuka vihapuheesta kärsii tai kuka esimerkiksi saa päättää vihapuheeseen liittyvistä toimista. Käsittelemme vihapuheen erilaisia affektiivisia, poliittisia ja sosiaalisia artikulaatioita, jotka usein pyrkivät kyseenalaistamaan koko vihapuheen olemassaolon. Vihapuheen kaltaisten käsitteiden haastaminen venyttämällä, ironisoimalla ja nurin kääntämällä liittyy “totuudenjälkeisen” ajan keskustelukulttuuriin, jossa yhteiskunnallisia ilmiötä ja perinteisiä tiedollisia auktoriteetteja haastetaan ja pyritään määrittelemään uudelleen, paremmin omiin tarkoitukseen sopiviksi (McIntyre 2018). Tiedollinen hämärtäminen on yksi tapa levittää myös väärää tietoa tarkoituksellisesti ja vaikuttaa mielipiteisiin sisältöjen virran kyllästävässä mediaympäristössämme.

Empiirinen aineistomme käsittää noin 283 000 sosiaalisen median alustoilta haettua ja laskennallisella LDA-menetelmällä eri aiheisiin (topic) luokiteltua, sanan “vihapuhe” sisältävää viestiä, joita analysoimme teemoittain. Aineistossamme keskustelu vihapuheesta kytkeytyy mm. sananvapauteen, politiikkaan, lakiin ja oikeuteen, mediaan ja kasvatukseen, maahanmuuttoon ja sukupuoleen. Keskustelun teemasta riippumatta keskustelussa keskeisintä on vihapuheen käsitteen haastaminen ja kiistäminen.

Esitelmä on osa Haffect-tutkimushanketta (Suomen Akatemia 2021–2025), joka yhdistää etnografisia, tulkitsevia ja laskennallisia menetelmiä vihapuheeseen liittyvien jokapäiväisten affektiivisten käytäntöjen tutkimiseksi. Hankkeessa selvitetään sitä, miten vihapuhe syntyy affektiivisten käytäntöjen ja teknologisten alustojen vuorovaikutuksessa.

Lähteet:

Brown, A. (2017). What is hate speech? Part 1: The myth of hate. *Law and Philosophy*, 36, 419-468. <https://doi.org/10.1007/s10982-017-9297-1>

McIntyre, Lee (2018) *Post-Truth*. Cambridge: MIT Press.

Tanja Sihvonen, Vaasan yliopisto & **Kristine Ask**, Norwegian University of Science and Technology

Fake It till You Make It?

This project is focused on the use of artificial intelligence in the creation, stilization, and distribution of audiovisual content on TikTok. In addition to analyzing aspects such as filters, add-ons, and editing tools, also entirely AI-generated videos will be discussed. The discourse related to these is not altogether new; convincing AI-generated videos have earlier been termed as ‘deepfakes’. At the most basic level, the use of AI refers to a multitude of tools and methods that can be used to alter digital content. Deepfake used to be thought of as technologies with which to replace a person’s likeness with that of another, but with the advent of new, freely available, and easy-to-use tools, deepfake has come to denote the creation of believable content, involving real or virtual personas, from scratch.

As the technology used for this kind of AI-creation has become more widely available, the focus of attention has continued to shift from the origins of these videos to their uses and functions. There are numerous examples of deepfake videos where the character of a social influencer or a politician is used to push an agenda, and videos with celebrities that are utilized for commercial purposes. And naturally there is the genre of ‘revenge porn’. AI-creation, presented through these kinds of contexts, has garnered a lot of negative attention and fearmongering in the media.

It is interesting to observe what happens now that these tools are becoming commonplace. Many social media platforms encourage their users to enhance their content creation by AI. We argue

that the variety of these possibilities is one driving factor behind the success of apps like TikTok. However, questions related to the ethical use of these tools, or the biases and IPR violations discernible in their training and development, remain relevant.

Minttu Tikka, Aalto-yliopisto/ Helsingin yliopisto & **Henna Paakki**, Aalto-yliopisto

Suomalaisen uutismediakentän käsitykset disinformaatiosta

Maailman talousfoorumin julkaiseman globaalien riskiraportin mukaan tekoälyliitännäinen disinformaatio on yksi suurimmista demokratiaa uhkaavista tekijöistä seuraavan kahden vuoden aikana. Dis- ja misinformaatiota onkin analysoitu paljon kansainvälisissä tutkimuksissa ja tuoreet tapaukset esimerkiksi Saksasta osoittavat ilmiön olevan voimissaan. Uhkakuvien maalailun sijaan viimeaikaiset puheenvuorot kuitenkin korostavat väärän tiedon tuottamiseen ja leviämiseen liittyvien ilmiöiden tutkimusta tietyissä maakohtaisissa konteksteissa (Balcytiene & Aslama Horowitz, 2023). Toistaiseksi ymmärryksemme Suomen nykyisestä disinformaatiomaisemasta on hajanainen. Jotkut narratiivit juhlistavat suomalaisten kestävyttä disinformaatiota vastaan (Seuri ym., 2021), mutta menneet (Bjola & Papadakis, 2020) ja viimeaikaiset tapaukset (Virranniemi, 2023) kertovat toisen tarinan. Tutkimme työssämme väärän tiedon leviämistä sekä informaatioresilienssiä suomalaisen uutismedian kontekstissa. Kysymme, miten suomalaiset uutismediatoimijat suhtautuvat disinformaatioon uhkaan ja millaisia valmiuksia heillä on sen torjumiseen. Lisäksi analysoimme, mitkä käytänteet ja rakenteet voisivat tukea uutismediatoimijoiden informaatioresilienssiä eli kykyä kehittää ja kerätä hyödyllistä, oikeaa tietoa sekä kykyä taistella väärää ja disinformaatiota vastaan (Rantamäki & Jalonen, 2022).

Esittelemme uutismediatoimijoiden, kuten asiantuntijoiden, toimittajien, kehittäjien ja esihenkilöiden haastatteluista nousevia näkemyksiä. Kvalitatiivisesti teema-analyysin avulla analysoitu aineisto paljastaa, että käsitykset disinformaatiota kohtaan ovat kaksijakoiset. Mis- ja disinformaatioon liittyvää erityisasiantuntemusta omaavat ammattilaiset näkevät, että disinformaation tunnistamiseen ja torjuntaan tarvitaan parempia työkaluja ja käytäntöjä, mutta monet kokeneet toimittajat eivät koe ilmiön vaikuttavan päivittäiseen työhönsä. Vaikka kriitikot ovatkin todenneet, että tekoälyliitännäiseen disinformaatioon liittyvät uhat ovat tällä hetkellä enemmän spekulatiivisia kuin realistisia (Simon et al., 2023), on kuitenkin tärkeää kehittää tietoa ja ymmärrystä, joka voi auttaa uutismediatoimijoita työskentelemään nykyisessä informaatiohäiriöiden täyttämässä mediamaisemassa. Analysoimalla uutismediatoimijoiden rooleja, käytäntöjä ja asenteita disinformaatiota kohtaan pyrimme paikantamaan keskeiset rakenteteen, olosuhteet sekä sosiotekniset käytännöt, joita voitaisiin edelleen hyödyntää informaatioresilienssin parantamiseksi.